

Date: 29th December-2025

**TIKUVCHILIK TA'LIMI: NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLARNI MEHNAT
BOZORIGA TAYYORLASH VA JAMIYATGA INTEGRATSIYALASHNING
BARQAROR MODELI**

Mannabova Gulmira Qaxxorovna

Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan
maxsus texnikumi ishlab chiqarish ta'limi ustasi

Annotatsiya: Maqolada nogironligi bo'lgan shaxslar uchun o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi tizimida tikuvchilik yo'nalishining kasbiy tayyorgarlik, ijtimoiylashuv va mehnat bozoriga integratsiyadagi ahamiyati yoritilgan. Yengil sanoat sohasida mutaxassislarga bo'lgan barqaror talab sharoitida tikuvchilik ta'limining dolzarbligi asoslab berilgan. Ta'lim jarayonida qo'llaniladigan amaliyotga yo'naltirilgan, bosqichma-bosqich va moslashtirilgan o'qitish usullari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, tikuvchilik ta'limi o'quvchilarda kasbiy mustaqillik, ijtimoiy faollik va mehnat faoliyatiga tayyorgarlikni shakllantirishga xizmat qiladi. Muallif texnikumlarda tikuvchilik yo'nalishini rivojlantirish inklyuziv ta'limning samarali modeli ekanligini xulosa qiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, tikuvchilik, nogironligi bo'lgan shaxslar, mehnat bozori, kasbiy ijtimoiylashuv.

Mehnat bozori sharoitida kasbiy tayyorgarlikning dolzarbligi. Bugungi kunda nogironligi bo'lgan shaxslarning bandligi, kasbiy o'zini namoyon etishi va jamiyat hayotida faol ishtiroki davlat va jamiyat oldida turgan muhim ijtimoiy vazifalardan biridir. Mehnat bozorining o'zgaruvchan sharoitida ushbu toifadagi shaxslar uchun real ish imkoniyatlarini yaratish faqat ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bilangina emas, balki samarali kasbiy ta'lim orqali amalga oshirilishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi tizimi nogironligi bo'lgan shaxslarning mustaqil hayotga tayyorlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Tikuvchilik yo'nalishi ushbu tizimda eng mos va barqaror kasblardan biri hisoblanadi. Yengil sanoat sohasida tikuvchilik mahsulotlariga bo'lgan talab doimiy bo'lib, aholi ehtiyojlari, iqlim sharoiti va turmush tarziga bog'liq holda uzluksiz davom etadi. Kichik ishlab chiqarish sexlari, atelyelar, ijtimoiy ustaxonalar, oilaviy korxonalar hamda yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyati tikuvchilik kasbining asosiy ish beruvchilari hisoblanadi.

Tikuvchilik kasbining muhim afzalliklaridan biri — uning moslashuvchanligidir. Ish joyini ergonomik jihatdan moslashtirish, ish sur'atini individual imkoniyatlarga qarab belgilash, qisman yoki uy sharoitida ishlash imkoniyatlari nogironligi bo'lgan shaxslar uchun qulay mehnat sharoitlarini yaratadi. Shu sababli, texnikumlarda tikuvchilik yo'nalishi bo'yicha ta'lim berish bitiruvchilarning mehnat bozoriga real va barqaror kirib borishini ta'minlaydi. Kasbiy tayyorgarlik jarayonida o'quvchilar faqat texnik ko'nikmalarni emas, balki mehnat madaniyati, mas'uliyat, aniqlik va sifatga e'tibor kabi

Date: 29th December-2025

muhim kompetensiyalarni ham egallaydilar. Bu esa ularning kelgusida ish beruvchilar tomonidan ijobiy baholanishiga va uzoq muddatli bandlikka erishishiga xizmat qiladi.

Tikuvchilik yo‘nalishida ta‘lim usullari va pedagogik yondashuvlar. Nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun ta‘lim jarayonini samarali tashkil etish maxsus metodik yondashuvlarni talab etadi. Tikuvchilik yo‘nalishida ta‘lim, avvalo, amaliyotga yo‘naltirilgan bo‘lishi lozim. O‘quv vaqtining asosiy qismi tikuvchilik ustaxonalarida o‘tkazilib, real ishlab chiqarish jarayonlariga yaqin sharoitda mashg‘ulotlar tashkil etiladi.

Murakkab texnologik jarayonlar bosqichma-bosqich o‘rgatiladi. Dastlab oddiy qo‘l choklari, mato bilan ishlash asoslari va xavfsizlik qoidalari o‘zlashtiriladi. Keyinchalik mashina choklari, buyum detallarini tayyorlash, yig‘ish va bezash ishlari bajariladi. Bunday ketma-ketlik o‘quvchilarning bilimni ongli ravishda egallashiga va mustahkamlashiga yordam beradi.

Ta‘lim jarayonida individual va differensial yondashuv muhim o‘rin tutadi. Har bir o‘quvchining jismoniy imkoniyatlari, tayyorgarlik darajasi va psixologik holati hisobga olinadi. Topshiriqlar murakkabligi va hajmi bo‘yicha moslashtiriladi, bu esa o‘quvchilarda muvaffaqiyat hissini shakllantirib, o‘qishga bo‘lgan qiziqishni oshiradi.

Ko‘rgazmali va vizual usullardan keng foydalanish ta‘lim samaradorligini yanada oshiradi. Texnologik xaritalar, sxemalar, tayyor mahsulot namunalari va amaliy namoyishlar o‘quvchilarga axborotni osonroq qabul qilish imkonini beradi. Takroriy mashg‘ulotlar orqali bilim va ko‘nikmalar mustahkamlanadi, bu esa kasbiy malakaning barqaror shakllanishiga olib keladi.

Ijtimoiylashuv va shaxsiy rivojlanishda tikuvchilik ta‘limining roli. Tikuvchilik yo‘nalishi faqat kasbiy tayyorgarlik vositasi emas, balki ijtimoiylashuvning samarali mexanizmi ham hisoblanadi. Ustaxonalarda jamoa bo‘lib ishlash, umumiy maqsadga yo‘naltirilgan vazifalarni bajarish orqali o‘quvchilarda muloqot ko‘nikmalari va ijtimoiy mas‘uliyat shakllanadi. Birgalikdagi faoliyat jarayonida o‘quvchilar o‘zaro yordam, sabr-toqat va hamkorlikni o‘rganadilar. Buyurtmalar asosida ishlash esa ularda vaqtni rejalashtirish, belgilangan muddatlarga rioya qilish va sifat uchun javobgarlik hislarini kuchaytiradi. Bu ko‘nikmalar keyinchalik real mehnat muhitiga moslashishda muhim ahamiyatga ega bo‘ladi.

Tikuvchilikning ijodiy jihati ham ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishda katta rol o‘ynaydi. Rang, shakl va mato fakturasi bilan ishlash estetik didni rivojlantiradi, o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi. Tayyor mahsulotni ko‘rish va uning amaliy ahamiyatini anglash shaxsda mehnat natijasidan qoniqish hissini uyg‘otadi.

Mehnat bozoriga integratsiya va kasbiy mustaqillik. Ta‘lim jarayonining muhim bosqichlaridan biri — bitiruvchilarni mehnat bozoriga tayyorlashdir. O‘quvchilar zamonaviy bandlik shakllari, ijtimoiy tadbirkorlik, o‘zini o‘zi band qilish va oilaviy biznes asoslari bilan tanishtiriladi. Bu bilimlar ularga mustaqil kasbiy faoliyat olib borish imkonini yaratadi.

Uy sharoitida ishlash, kichik buyurtmalarni bajarish yoki ijtimoiy ustaxonalar faoliyatida ishtirok etish nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun eng maqbul bandlik

Date: 29th December-2025

shakllaridan hisoblanadi. Texnikumda olingan bilim va ko'nikmalar ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanishga zamin yaratadi.

Kasbiy mustaqillik bitiruvchilarning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlab, ularning iqtisodiy faolligini oshiradi. Bu esa nogironligi bo'lgan shaxslarning hayot sifatini yaxshilash va ularni jamiyatning to'laqonli a'zosi sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, texnikumlarda tikuvchilik yo'nalishini rivojlantirish nogironligi bo'lgan shaxslarning kasbiy tayyorgarligi, ijtimoiy moslashuvi va mehnat bozoriga integratsiyalashuvi uchun samarali va barqaror model hisoblanadi. Amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, moslashtirilgan pedagogik yondashuvlar va mehnat bozoriga qaratilgan tayyorgarlik ushbu yo'nalishning ijtimoiy ahamiyatini yanada oshiradi.

Tikuvchilik ta'limi nafaqat kasb beradi, balki shaxsda mustaqillik, o'ziga ishonch va jamiyatda munosib o'rin egallashga bo'lgan intilishni shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdurahmonov Q.X. Mehnat bozori va bandlik nazariyasi. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
2. Alimuhamedova D.R. Nogironligi bo'lgan shaxslarni kasbiy tayyorlashning pedagogik asoslari // Kasb-hunar ta'limi. — 2021. — №3. — B. 45–49.
3. Ismoilova N.M. O'rta maxsus ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish masalalari // Ta'lim va tarbiya. — 2022. — №2. — B. 32–36.
4. Karimova S.Sh. Kasbiy ta'limda amaliyotga yo'naltirilgan yondashuvning ahamiyati // Pedagogik mahorat. — 2020. — №4. — B. 58–61.
5. Qodirova M.A. Nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy moslashuvi va bandligi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
6. Rahimov U.B. Yengil sanoat sohasida kadrlar tayyorlashning dolzarb masalalari // Iqtisodiyot va ta'lim. — 2021. — №5. — B. 71–75.
7. Xudoyberdiyeva L.T. Kasb-hunar ta'limida modul asosidagi o'qitish texnologiyalari // Zamonaviy ta'lim. — 2022. — №1. — B. 40–44.
8. World Health Organization. World Report on Disability. — Geneva: WHO Press, 2011.
9. UNESCO. Inclusive Education: Transforming Education Systems to Respond to Diversity. — Paris: UNESCO, 2020.
10. OECD. Education at a Glance: Vocational Education and Training. — Paris: OECD Publishing, 2021.

